

До

**КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД НА
РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ**

ПРАВНО МНЕНИЕ

от

доц. д-р Ивайло Костов,

преподавател в Юридическия факултет
на Софийския университет „Св.
Климент Охридски“

по конституционно дело № 5/ 2026 г.

УВАЖАЕМИ КОНСТИТУЦИОННИ СЪДИИ,

С определение от 10.03.2026 г. по к. д. № 5/ 2026 г. Конституционният съд е допуснал за разглеждане по същество искането на Висшия адвокатски съвет за установяване на противоконституционност на чл. 280, ал. 3 от Гражданския процесуален кодекс (обн. ДВ, бр. 59 от 2007 г., посл. изм. бр. 17 от 2026 г.). Със същото определение съм поканен да предоставя писмено правно мнение по предмета на делото.

В искане с вх. № 101-КД/ 19.02.2026 г., отправено до Конституционния съд, Висшият адвокатски съвет обосновава противоконституционността на чл. 280, ал. 3 от Гражданския процесуален кодекс (ГПК) с чл. 6 и чл. 56 във връзка с чл. 122 и чл. 124 от Конституцията на Република България. Съображенията на Висшия адвокатски съвет са свързани както с ограничения достъп на въззивните съдебни актове до касационната инстанция съобразно материалния интерес (чл. 280, ал. 3, т. 1 ГПК), така и с ограниченията с оглед предмета на спора (чл. 280, ал. 3, т. 2 и 3 ГПК).

I. Критериите при преценката на съответствието на процесуалните норми с Конституцията

При отговора на въпроса дали чл. 280, ал. 3 ГПК противоречи на разпоредби от Конституцията следва да се имат предвид някои принципни положения, на които,

според мен, следва да се основава преценката за съответствието на чл. 280, ал. 3 ГПК с Конституцията. В тази връзка не намирам за уместен подхода за полемизиране с отделните аргументи, изложени от Висшия адвокатски съвет в искането му. Тези принципни положения са предмет на следващото изложение.

1. Европейският съд по правата на човека (ЕСПЧ) нееднократно е подчертавал, че правото на достъп до съд не е абсолютно и може да бъде обект на ограничения, тъй като поради самото си естество изисква регламентация от държавата, която може да се променя във времето и пространството според нуждите и ресурсите на обществото и гражданите. Държавите разполагат с известна свобода на преценка при изготвянето на подобна регламентация. Европейският съд по правата на човека няма правомощието да замести преценката на националните власти със своята по отношение на онова, което би било най-добрата политика в тази област. Прилаганите ограничения обаче не могат да препятстват достъпа до съд по такъв начин или до такава степен, че да накърнят самата същност на това право¹.

Въз основа на тази концепция ЕСПЧ извежда основните принципи на правото на достъп до горните съдебни инстанции. Обобщение на практиката по прилагане на Конвенцията и някои важни уточнения във връзка с евентуалните ограничения във вътрешното законодателство на правото на обжалване по граждански дела се съдържат в решението на Голямата камера на ЕСПЧ по делото *Zubac c/у Хърватия*². За целите на предмета на настоящото конституционно дело от значение са следните принципни положения.

1.1. Член 6 от Конвенцията не налага на Договарящите държави да уреждат апелативни или касационни съдилища. Ако такива съдилища са предвидени обаче, гаранциите на чл. 6 от Конвенцията трябва да бъдат спазени, особено относно гарантирането на съдещите се на ефективно право на достъп до съдилищата при определянето на техните граждански права и задължения.

1.2. Начинът, по който чл. 6, пар. 1 от Конвенцията се прилага по отношение на апелативните или касационните съдилища, зависи от особеностите на конкретното

¹ *Станев c/у България*, решение на Голямата камера от 17 януари.2012 г., жалба № 36760/06, § 230.

² *Zubac c/у Хърватия*, решение на Голямата камера от 5.04.2018 г., жалба № 40160/12 г. По делото *Zubac* Голямата камера разглежда въпроса доколко в конкретния случай има нарушение на чл. 6, пар. 1 ЕКПЧ при прилагане на процесуалната уредба в Хърватия, която, подобно на чл. 280, ал. 3, т. 1 ГПК, ограничава достъпа до касационно обжалване на въззивните решения, когато цената на иска е до определен в закона размер.

производство и трябва да се държи сметка за цялостната уредба във вътрешния правен ред и за ролята, която има в него касационната инстанция. Условието за допустимост на касационното обжалване може да са по-ограничителни от тези за апелативното обжалване.

1.3. Европейският съд по правата на човека признава, че определянето от закона на праг, свързан с цената на иска, приложим при обжалването пред касационната инстанция, е легитимно и разумно процесуално изискване, като се има предвид самото естество на ролята на касационната юрисдикция да разглежда въпроси с определено ниво на значимост.

Изведените в решението по делото *Zubac c/у Хърватия* изисквания и критерии следва да служат за основа и да бъдат съобразени при изработването на гражданскопроцесуалната уредба в държавите – страни по Конвенцията. В практиката си ЕСПЧ винаги е подхождал изключително внимателно при намесата в избора на процесуална конструкция по отношение на инстанционността и евентуалните ограничения при достъпа до апелативните и касационните съдилища. Този подход е естествен резултат от съществените различия в процесуалните традиции на различните държави. Те разполагат със значителна свобода при въвеждането на ограничения на достъпа до горните съдебни инстанции. При избора на процесуална конструкция значение имат както традициите в съдопроизводството, така и евентуалните ограничения, които налага конституционната рамка в различните държави.

2. В практиката си Конституционен съд изрично приема, че от чл. 119, ал. 1 от Конституцията не следва задължително, че производството по делата трябва да е триинстанционно и въпросът за функциите на отделните инстанции се урежда от устройствените и процесуалните закони³. В решението по к. д. № 4 от 2009 г. Конституционният съд посочва, че разпоредбите от ГПК, които са свързани с допускането до касационно обжалване, не противоречат на чл. 119, ал. 1 от Конституцията, тъй като компетентният орган относно преценката дали да допусне разглеждането на касационната жалба срещу въззивното решение по същество е именно Върховният касационен съд. В Решение № 14 от 2018 г. по к. д. № 12 от 2017 г. Конституционният съд потвърждава последователното си разбиране, че надзорът за точното и еднакво прилагане на законите, възложен на върховните съдилища, не е

³ Решение № 16 от 1998 г. по к. д. № 7 от 1998 г.; Решение № 4 от 2009 г. по к. д. № 4 от 2009 г.

свързан задължително с възможност за инстанционен контрол, а може да се осъществява и чрез постановяване на обвързващи тълкувателни актове.

Обобщение на виждането на Конституционния съд по отношение на въпросите, свързани с инстанционния модел в гражданското съдопроизводство и ограничаването на достъпа до касационно обжалване, се съдържа в Решение № 15 от 2018 г. по к. д. № 10 от 2018 г.: „Конституционният съд подчертава, че касационната фаза на съдебното производство по граждански дела не е издигната в конституционен императив. Конституцията не определя броя на съдебните инстанции. Инстанционността е прерогатив на устройственото и процесуалното законодателство, а достъпът до касационната фаза не е абсолютен и може да бъде преценяван от върховната съдебна инстанция въз основа на законово установени критерии за подбор на касационните жалби. Така в мотивите на Решение № 27 от 15.10.1998 г. по к. д. № 20/1998 г. Конституционният съд, тълкувайки разпоредбата на чл. 124 от Конституцията, овластяваща Върховния касационен съд да осъществява върховен съдебен надзор върху всички съдилища, заключава, че конституционният законодател „...има предвид съдилищата, а не че всички дела трябва да бъдат разгледани триинстанционно. В зависимост от различни ценности, които законодателно трябва да бъдат защитени, са възможни изключения от принципно важащата триинстанционна система. Тези изключения не накърняват чл. 124 от Конституцията. Следователно не всяко дело, без каквито и да било изключения, трябва да бъде разгледано и от Върховния касационен съд.“

В Решение № 4 от 2009 г. по к. д. № 4 от 2009 г. Конституционният съд приема, че функционирането на съдебните инстанции се урежда в устройствените, процесуалните и други закони, съдържащи процесуални правила. Конституционните съдии достигат до извода, че „...с решението си ГПК да предвиди селекция на обжалваните дела пред ВКС, като се въведе факултативен достъп за обжалване, не е противоконституционен. И това е така, тъй като в действащия процесуален кодекс достъпът до две инстанции пред съд не е ограничен.“

Следователно в досегашната си практика Конституционният съд приема, че конституционната уредба допуска известно ограничаване на достъпа до касационно обжалване на въззивните решения в съответствие с виждането на законодателя в процесуалните закони. Независимо от възприетото различно становище от Конституционния съд обаче, не намирам основание за промяна на мнението ми във

връзка с конституционните изисквания към обхвата и функциите на касацията по граждански и търговски дела, което съм обосновал преди години и което поддържам⁴.

Според мен обхватът на евентуалните ограничения трябва да държи сметка за разпоредбата на чл. 124 от Конституцията на Република България, според която „Върховният касационен съд осъществява върховен съдебен надзор за точно и еднакво прилагане на законите от всички съдилища“. Тъй като изпълнението на тази конституционно възложена функция е немислимо без осъществяване на правораздавателни правомощия по конкретни дела от ВКС по смисъла на чл. 119, ал. 1 от Конституцията, струва ми се, че уредба в процесуалните закони, която напълно изключва касационната инстанция по всички дела, би противоречала на конституционните изисквания⁵. В този смисъл не е правилно виждането на Конституционния съд в посочените решения, че „[к]онституцията не определя броя на инстанциите“. Напротив, от чл. 119 от Конституцията може да се направи недвусмислен извод, че системата на общите съдилища, които са компетентни да правораздават по граждански и търговски дела, включва районните, окръжните, апелативните съдилища и Върховния касационен съд. Единствената логическа конструкция, която е в съответствие с чл. 119 от Конституцията, е тази система да бъде организирана в три инстанции – първа (районните и окръжните съдилища), втора (окръжните и апелативните съдилища) и трета (Върховният касационен съд).

Смятам, че от чл. 119, ал. 1 от Конституцията следва несъмнено, че трябва да съществува касационна инстанция с правораздавателни функции, което означава касационна инстанция, която да разглежда и да се произнася по конкретни дела. Това е принципът, а изключения са допустими при спазването на изискванията, предвидени в посочената практика на ЕСПЧ с оглед на гаранциите за достъп до съд, и въобще с оглед на съответствието с правото на справедлив процес. Въвеждането на условия в процесуалния закон за допускане до касационно обжалване на въззивните решение по принцип не противоречи на чл. 6, пар. 1 ЕКПЧ, нито на Конституцията на Република България. Законодателят обаче трябва да държи сметка за съответствието на процесуалната уредба с установените международни и конституционни стандарти.

⁴ Костов, И. Проблеми на допускането до касационно обжалване по чл. 280 ГПК. – Съвременен право, 2019, № 1, 17-18.

⁵ Стойчев, С. Конституционность на ограниченията на касационното обжалване по чл. 280, ал. 3 ГПК. – Търговско право, 2019, № 1, 74–75, и аргументите на автора за противоконституционност на чл. 280, ал. 3 ГПК.

3. Намирам, че е възможно несъответствието на една процесуална разпоредба с норма на Конституцията да се дължи не на конкретния законов текст, а на начина, по който той се прилага по конкретни дела вследствие на задължителната или установената практика на съдилищата. С други думи, законодателната идея и следващата от нея конкретна редакция на процесуалната норма може да съответства на изискванията на Конституцията към съдебната процедура, но процесуалната норма да се прилага последователно (не изолирано) по начин, който да влиза в противоречие с тези изисквания.

Пример за подобен резултат в гражданския процес е ограничаването на приложното поле на иска за установяване на неистинност на документ по чл. 124, ал. 4, изр. първо ГПК с Тълкувателно решение № 5 от 14.11.2012 г. по тълк. д. № 5/ 2012 г. на ОСГТК на ВКС. Член 124, ал. 4, изр. първо ГПК урежда изрично и безусловно допустимостта на установителния иск за факта на истинността/неистинността на документа. В посоченото тълкувателно решение ВКС прие, че е недопустим иск за установяване на неистинност на документ по чл. 124, ал. 4, изр. първо ГПК, ако ищецът извежда правния си интерес от възможността да се позове на влязлото в сила решение по установителния иск в производството по висящ исков процес, в който документът е бил представен, но ищецът е пропуснал срока за оспорването му по чл. 193, ал. 1 ГПК, както и ако ищецът извежда правния си интерес от възможността да ползва съдебното решение по установителния иск като основание за отмяна по чл. 303, ал. 1, т. 2 ГПК на влязлото в сила решение по делото, по което документът е бил представен, но ищецът е пропуснал срока за оспорването му по чл. 193, ал. 1 ГПК.

Изводите на ВКС за приложното поле на иска по чл. 124, ал. 4, изр. I ГПК нямат аналог в исторически план в българския граждански процес. Процесуалните аргументи срещу становището на ВКС в това тълкувателно решение не са от значение за това правно мнение⁶. Смятам обаче, че становището на ВКС, поддържано в Тълкувателно решение № 5 от 14.11.2012 г., поставя по-сериозния въпрос за съответствието на чл. 133 ГПК в частта „не оспори истинността на документ“ и на чл. 193, ал. 1 ГПК с Конституцията.

На пръв поглед двете разпоредби имат за цел да дисциплинират страните в производството при извършване на процесуалните действия по оспорване на

⁶ Подробно за процесуалните аргументи срещу приетото от ВКС становище вж. в **Костов, И.** За приложното поле на иска по чл. 124, ал. 4 ГПК. – *Търговско право*, 2019, № 1, 6-10.

истинността на представени по делото документи. Изглежда, че те са част от групата процесуални норми, които се поставят в основата на т.нар. концентрационно начало в гражданския процес. Ето защо, ако бъдат разглеждани изолирано от останалите разпоредби в ГПК, би следвало да бъде споделен изводът на Конституционния съд в Решение № 4 от 16.06.2009 г. по к. д. № 4/2009 г., че чл. 133 ГПК не противоречи на чл. 121, ал. 2 от Конституцията. Основната аргументация на мнозинството от конституционните съдии е, че в ГПК са предвидени механизми, чрез които преклузията по чл. 133 ГПК може да бъде преодоляна. Специално се акцентира на възможността за продължаване на срока за отговор на исковата молба в чл. 63 ГПК и за възстановяване на срока по чл. 64 ГПК. В решението на Конституционния съд изрично се подчертава, че разпоредбата „държи сметка, че съдът ще трябва да установява истината. Следователно тази разпоредба не е замислена като пречка за установяване на истината”.

В общото особено мнение на съдиите Румен Янков и Благовест Пунев се приема, че чл. 133 ГПК противоречи на чл. 121, ал. 2 от Конституцията. Двамата съдии посочват, че „[н]аистина самостоятелните права на ответника, които той не е предявил с отговора – насрещен иск, да оспори документ и т.н., могат да бъдат предявени отделно в друг процес. Но тук трябва дебело да се подчертае, че за защита срещу иска може да се говори само докато процесът е висящ“.

Единствено възможният извод, който се налага от посоченото решение и от особеното мнение на съдиите Янков и Пунев, е, че при преценката на съответствието на чл. 133 ГПК с Конституцията по отношение на преклудирането на правото на ответника да оспори документ, конституционните съдии въобще не са предполагали, че е възможно с тълкувателно решение на ВКС да се ограничи приложното поле на иска по чл. 124, ал. 4, изр. първо ГПК. При общата приложимост на чл. 124, ал. 4, изр. първо ГПК в смисъла, който законодателят е вложил в него, разпоредбите на чл. 133 ГПК в частта „не оспори истинността на документ“ и чл. 193, ал. 1 ГПК в действителност не противоречат на конституционни разпоредби, тъй като пътят за установяване на истинността на документа е открит чрез предвидения в ГПК установителен иск. Преклузията да се оспори документа във висящия процес настъпва с изтичането на срока за отговор на исковата молба, ако документът е представен с нея, или с изтичането на срока за отговор на съдопроизводственото действие, с което той е представен, или, най-сетне, в края на съдебното заседание, в което той е представен. Санкцията за страната, която не е оспорила документа във висящия процес, се състои в

невъзможността да използва процедурата за инцидентно оспорване, уредена в чл. 193 ГПК, и в необходимостта да ангажира допълнителни разноси за предявяване на установителния иск по чл. 124, ал. 4, изр. първо ГПК. Ако страната предяви установителен иск докато делото, по което е представен и не е оспорен в срок документът, е висящо, то трябва да бъде спряно, докато бъде решен преюдициалният въпрос за истинността на документа.

Ограничаването на приложното поле на иска в границите, очертани от Тълкувателно решение № 5 от 14.11.2012 г. на ОСГТК на ВКС, води до извод за противоречие на чл. 133 ГПК в частта „не оспори истинността на документ“ и на чл. 193, ал. 1 ГПК относно уредения в него момент, към който се преклудира правото на страната да оспори истинността на представен по делото документ, с конституционни разпоредби. Всъщност в особеното мнение към тълкувателното решение въпросът за конституционните измерения на становището на мнозинството е повдигнат. „Принципът за разглеждане на делата в разумен срок (чл. 13 ГПК) е важен и следва да бъде съблюдаван, но същевременно при прилагането му не трябва да се стига до крайност и да се подценява значението на другите принципи в гражданския процес – за законност и за установяване на истината, които поради тяхната значимост изрично са закрепени в чл. 5, чл. 121, ал. 2 от Конституцията на Република България. Ако решението на съда се основе на неистински документ, това би било в разрез с принципите на законността и установяване на истината“.

Практическият резултат от предложеното от ВКС тълкуване може да бъде сведен до извода, че върховната съдебна инстанция по граждански дела приема за допустимо постановяването на съдебни решения, които се основават на неистински документи. При това, при наличието на изрична законова норма, която урежда възможността във от процеса, в който страната е пропуснала възможността да оспори документа, тя да установи дали документът е истински или неистински и без да се отчита основополагащото положение, че постановяването на съдебни актове, които не се основават на неистински документи, е ценност от общ порядък. Именно затова в чл. 303, ал. 1, т. 2 ГПК законодателят е предпочел отмяната на влязлото в сила решение, което е основано на неистински документ, пред съмнителната стойност на силата на пресъдено нещо на същото това решение от гледна точка на обществения интерес. Същият принцип е валиден и когато във висящия процес страната е пропуснала да оспори документа с отговора на съдопроизводственото действие, с което той е

представен, и възможността за това е преклудирана на основание на чл. 193, ал. 1 ГПК. В този конкретен случай, чрез установителния иск по чл. 124, ал. 4, изр. първо ГПК, законът недвусмислено допуска възможност за бездействалата страна да поправи пропуската от своята небрежност.

Именно поради това смятам, че след приемането на задължителното Тълкувателно решение № 5 от 14.11.2012 г. на ОСГТК на ВКС, чл. 133 ГПК в частта „не оспори истинността на документ“ и чл. 193, ал. 1 ГПК по отношение на уредения в него момент, към който се преклудира правото на страната да оспори истинността на представен по делото документ, противоречат на чл. 4, чл. 5, ал. 1 и чл. 121, ал. 2 от Конституцията на Република България. За мен е извън всякакво съмнение, че тези разпоредби щяха да бъдат обявени за противоконституционни през 2009 г., ако Конституционния съд можеше да съобрази при проверката за конституционност развитието на задължителната практика на ВКС по посочения въпрос. В настоящото делото подобна ситуация не следва да се допуска.

4. Според мен, при произнасянето по к. д. № 5/ 2026 г. на Конституционния съд следва да се направи преценка на още един въпрос, който не е непременно единствено правен. В този смисъл той не е определящ при аргументирането на правното ми мнение, но има фундаментално значение за всяка държава, която претендира да е правова. Този въпрос е свързан с доверието в правосъдието, което е съставна част и най-важният елемент на обществения договор между държавата и данъкоплатците – граждани и юридически лица. Той може да бъде формулиран по следния начин: Възможно ли е да се приеме, че в общество, в което доверието в работата на съда не надвишава 20%⁷, ограниченията пред правото на жалба, предвидени в българското законодателство, са съвместими с принципа на правовата държава, закрепен в чл. 4, ал. 1 от Конституцията на Република България? По мое мнение, отговорът е категорично отрицателен. Независимо от това, няма да засягам този проблем в следващото изложение и няма да аргументирам мнението си с него.

⁷ <https://alpharesearch.bg/monitoring/25/> Обобщени данни за периода 2008-2023 г.

II. Съответствието на чл. 280, ал. 3 ГПК с Конституцията

Съответното прилагане на посочените принципни критерии при преценката на съответствието на чл. 280, ал. 3 ГПК с Конституцията би могло да помогне за решаването на повдигнатия пред Конституционния съд спор.

1. В светлината на изложеното не намирам достатъчно аргументи в подкрепа на становището за противоречие на предметните ограничения на касацията по граждански и търговски дела, уредени в чл. 280, ал. 3, т. 2 и т. 3 ГПК, с чл. 6 и чл. 56 от Конституцията. Вярно е, че в този случай законодателят напълно е ограничил касационния контрол върху въззивните решения по множество, разнородни по своя предмет, гражданскоправни спорове. Вярно е също така, че трудно може да се намери някаква обща идея зад избора на законодателя да ограничи касацията точно при тези спорове. Трябва да се припомни в тази връзка, че всеки спор, който е отнесен за разрешаване от съда, е важен сам по себе си, поради което ограничението до последната инстанция не може да се обосновава с някаква предварителна оценка на законодателя за по-ниския публичен интерес на определена, обособена по своя предмет, група спорове. Достатъчен пример за това е обстоятелството, че решението на Съда на Европейския съюз от 15.07.1964 г. по дело № 6/ 64 г. *Costa/ E.N.E.L* всъщност е провокирано от спор за плащане на сума по фактура за доставена електрическа енергия.

При все това ми се струва, че ограничението по чл. 280, ал. 3, т. 2 и т. 3 ГПК осигурява необходимата степен на предвидимост и е в съответствие с изискванията, които поставя ЕСПЧ, ограничението на достъпа до касационната инстанция да се основава на ясното и последователното му прилагане на национално ниво. Субектите на материалните правоотношения, предмет на посочените в 280, ал. 3, т. 2 и т. 3 ГПК спорове, по които се е произнесъл въззивният съд с акт по същество, са наясно и преди, и при образуването на делото пред първата инстанция, че производството по спора е двуинстанционно и че то без изключения приключва с постановяването на въззивното решение.

2. Принципно същият отговор би следвало да бъде даден при преценката на съответствието на чл. 280, ал. 3, т. 1 ГПК с чл. 6 и чл. 56 от Конституцията. Не смятам, че сам по себе си предвиденият в тази разпоредба праг, свързан с цената на иска (до 5000 лева по граждански дела и до 20 000 лева по търговски дела) е противоконституционен, нито че прогласяването на противоконституционността на

разпоредбата над преценен за съответстващ на Конституцията минимум решава съществуващ конституционен проблем.

Смятам обаче, че за преценката на съответствието на тази разпоредба от ГПК с Конституцията е от значение оплакването в искането на Висшия адвокатски съвет във връзка с ограниченията на достъпа до касационната инстанция при частичните иски. Съображенията ми за това са следните.

Българският граждански процес допуска предявяването като частичен на иск за част от твърдяно и претендирано вземане. В теорията и в съдебната практика се приема, че тази допустимост произтича от диспозитивното начало. Този принцип е характерен и намира особено място сред принципите на гражданския процес като процесуална проекция на принципа за автономията на волята в гражданското материално право. След изменението на чл. 126, ал. 1 ГПК от 2018 г. (ДВ, бр. 42 от 2018 г.) терминът „частичен иск“ е легален.

В светлината на предмета на настоящото конституционно дело проблемът за частичните иски се поставя в хипотезата, при която ищецът твърди, че съществува вземане, което е в размер над посочените в чл. 280, ал. 3, т. 1 ГПК прагове, но предявява иска като частичен и цената на иска е под тези прагове. В по-общ план той засяга и дерогирането от страна на ищеца на императивните правила на родовата подсъдност (чл. 103 и чл. 104, т. 4 ГПК), както и предвиденият в ГПК съдопроизводствен ред за разглеждане на търговските спорове (чл. 365 ГПК). Казано с други думи, ако вземането произтича от гражданско правоотношение и е в размер на над 25 000 лева, предявяването му с частичен иск с цена до 5 000 лева означава, че искът ще бъде подсъден на районния съд (а не на окръжния) и производството по това дело ще бъде двуинстанционно на основание на чл. 280, ал. 3, т. 1, тъй като въззивното решение не подлежи на касационно обжалване. Ако вземането произтича от търговска сделка и е в размер на над 25 000 лева, но е предявено частично в размер до 20 000 лева, освен дерогирането на императивните правила на родовата подсъдност и на инстанционността, се дерогира и предвидения за разглеждането му съдопроизводствен ред (особеното производство по търговски спорове).

В случая дерогацията на тези императивни процесуални норми не се основава на някакво предвидимо законово правило, а единствено на волята на ищеца в какъв размер да предяви иска. Този проблем е обсъждан в теорията на гражданския процес и се достига до единствено правилния теоретичен извод, че „ищецът може да упражни

предоставената му в чл. 6, ал. 2 ГПК възможност да предяви частичен иск и свободно да определи неговия размер, но тази негова свобода съществува само дотолкова, доколкото не се стига до промяна в правилата за родова подсъдност и касационна обжалваемост, определени съобразно целия размер на вземането⁸. За да може този извод да намери своето място в практиката на съдилищата, се предлага ограничително тълкуване на чл. 6, ал. 2 ГПК, което да преодолее недостатъците на процесуалната уредба, или въвеждането на изрично правило в ГПК по отношение на правното значение на целия размер на вземането в хипотезата на предявен частичен иск⁹.

Нито едно от тези две предложения за разрешаване на проблема не е част от действащия процесуален ред. Не ми е известен случай в практиката по граждански и по търговски дела, в който съдът да е приел, че частичният иск, с който е сезиран, е недопустим поради дерогирането на правилата на родовата подсъдност, инстанционността или съдопроизводствения ред. Няма и как да има, при условие, че съгласно чл. 69, ал. 1, т. 1 ГПК размерът на цената на иска по искове за парични вземания е търсената сума, а това винаги е претендираният от ищеца размер на вземането. Това означава, че няма предвиден механизъм, чрез който съдилищата да прилагат по ясен и предвидим начин тези императивни процесуални правила, когато искът е предявен като частичен.

Към изложения по-горе проблем, който произтича от вътрешната несъгласуваност на посочените разпоредби на ГПК, следва да се добави и неправилният извод, до който ВКС стигна с приемането на т. 2 на Тълкувателно решение № 3 от 22.04.2019 г. по тълк. д. № 3/ 2016 г. на ОСГТК. В това решение се прие, че решението по уважен частичен иск за парично вземане се ползва със сила на пресъдено нещо относно правопораждащите факти на спорното субективно материално право при предявен в друг исков процес иск за защита на вземането за разликата до пълния размер на вземането, произтичащо от същото право. В мотивите на същото решение ВКС изрично посочва, че формираната сила на пресъдено нещо на решението по частичния иск относно основанието преклудира правоизключващите и правоунищожаващите възражения на ответника срещу правопораждащите правно релевантни факти, относими към възникването и съществуването на материалното правоотношение, от което произтича спорното право.

⁸ Цолова, К. Частичният иск. София: Сиби, 2012, с. 105.

⁹ Пак там, 106-107.

Не е мястото в рамките на повдигнатия конституционен спор да се излагат аргументите, свързани с погрешността на приетото под формата на задължително за всички съдилища становище на мнозинството от върховните съдии. Достатъчно е да се отбележи, че задължителното тълкуване на ВКС, според което решението по уважен частичен иск за парично вземане се ползва със сила на пресъдено нещо относно правопораждащите факти на спорното субективно материално право при предявен в друг исков процес иск за защита на вземане за разликата до пълния размер на паричното вземане, произтичащо от същото право, противоречи на практиката на Съда на ЕС, установена по делото *Eurobank Bulgaria*¹⁰ във връзка със служебните задължения на съда по потребителските спорове. В определението по това дело Съдът на ЕС изрично постановява, че чл. 6, пар. 1 и чл. 7, пар. 1 от Директива 93/13/ЕИО трябва да се тълкуват в смисъл, че допускат национална съдебна практика, която забранява на съда, сезиран с искане от продавач или доставчик за осъждане на потребител да плати дължимия остатък от вземането, произтичащо от сключен с него договор, да проверява служебно евентуалната неравноправност на клаузите на този договор, когато в предходно съдебно решение, което се ползва със сила на пресъдено нещо и се отнася до друга част от същото вземане, вече е имало произнасяне по действителността на тези клаузи. За разлика от това посочените разпоредби не допускат този съд да не може да упражнява служебно контрол върху евентуалната неравноправност на клаузи или части от клауза на посочения договор, които не са били разгледани в рамките на предходното съдебно решение.

Изложеното дотук ми дава основание за извода, че ограничението на обжалваемостта на въззивните решения пред касационната инстанция по чл. 280, ал. 3, т. 1 ГПК в хипотезата на предявен частичен иск не задоволява критерия за предвидимост съгласно изискванията на практиката на Европейския съд по правата на човека по тълкуването на чл. 6, пар. 1 от ЕКПЧ. Наред с това следва да се има предвид, че правото на достъп до съд е нарушено в самата му същност, когато правната уредба „престава да служи на целите на правната сигурност и на доброто управление на правосъдието и представлява бариера, която препятства спорът да бъде решен по същество от компетентния съд“¹¹.

¹⁰ Определение от 18 декември 2023 г., *Eurobank Bulgaria*, EU:C:2023:1008.

¹¹ *Zubac c/y Хърватия*, § 85–99.

В този случай правото на касационна жалба на длъжника/ответник като част от конституционното право на правосъдие, чието проявление е правото на защита, уредено в чл. 56 от Конституцията, е дерогирано по волята на кредитора/ищец. Конституционният съд би следвало да приеме, че този резултат е конституционно нетърпим след като веднъж правото е било признато. Легитимните правни очаквания на длъжника по вземане в общ размер, който надвишава предвидените в чл. 280, ал. 3, т. 1 ГПК, спорът му да може да бъде разгледан в рамките на триинстанционен процес (при съобразяване със съществуващия филтър пред касационното обжалване по чл. 280, ал. 1 и ал. 2 ГПК), са нарушени.

Поради това смятам, че чл. 280, ал. 3, т. 1 ГПК противоречи на чл. 56 от Конституцията на Република България.

УВАЖАЕМИ КОНСТИТУЦИОННИ СЪДИИ,

Смятам, че искането на Висшия адвокатски съвет за обявяване за противоконституционен на чл. 280, ал. 3, т. 1 ГПК е основателно.

Смятам, че искането на Висшия адвокатски съвет за обявяване за противоконституционен на чл. 280, ал. 3, т. 2 и т. 3 ГПК е неоснователно.

29.04.2026 г.

С уважение:

IVAYLO Digitally signed
by IVAYLO
KRASTEV KRASTEV
KOSTOV KOSTOV
Date: 2026.04.29
09:24:29 +03'00'

доц. д-р Ивайло Костов